

תוכנית רדיו עם רון נשיאל 25 בדצמבר – 150 שנות חיים והמשמעות שלהם

אנחנו רגילים שהתמ"ג או התל"ג הוא המדד שאומד את שיגשוגה של מדינה או את מצבם הטוב או הרע של אזרחיה... היום אני מבקש להציג בפני המאזינים שלנו מדד חדש שנמצא בשלבי פיתוח. יכול להיות שהוא עוד יככב בסדר היום הציבורי של אזרחי המדינות היותר מפותחות בעתיד. מפתחיו טוענים כי מה שיכול לאמוד טוב יותר את שיגשוגה הכלכלי של מדינה הוא דווקא מדד האומד את ה"הרגשה הטובה" של אזרחיה. הם מציעים דרכים איך אפשר להתחיל למדוד אותו בסרגלים כלכליים מקובלים. הם מכנים אותו "תוצר לאומי אושר" (תל"א).

אבל, ברשותך רון, לפני שארחיב קצת במדד הזה. אני מבקש דקה אחת כדי לתת לו קונטקסט ולהסביר מה מניע את החוקרים להציע מדד כזה מוזר. ומי שמפתח את המדד הם לא קטלא קניא. הם זוג פרופסורים אמריקאים ידועים—האחד אד דינר מאוניברסיטת אילינוי והשני מרטין זליגמן מאוניברסיטת פנסילבניה.

מקובל להסביר היום כי נשיא ארה"ב של 1928, הרברט הובר, לא ידע אז מה לעשות בעת משבר המניות הגדול שהוביל את ארה"ב לתקופת השפל הכלכלי הנורא. לכן גם שמו נזכר מאז, כנשיא כושל מאוד.

אלא שכמה חוקרים חדשים טוענים שזה לא פייר להטיל עליו את האשמה. החוקרים הללו טוענים כי לא משנה מי היה מכהן אז כנשיאה של אמריקה, בכל מקרה אף אחד לא היה יודע לזהות את בואו של המשבר. הם מסבירים כי ארה"ב לא נהגה אז למדוד הרבה מהמתרחש בכלכלתה כפי שהיא עושה היום. או שמדדה דברים שהתבררו אחר כך כלא משמעותיים. היא התחילה, למשל, למדוד את רמת האבטלה במשק רק בשנת 1930. לכן, ללא כלים נאותים, הובר או כל מי שלא היה במקומו, לא היו מסוגלים בכל מקרה לנווט את הספינה שלא תיכנס למשבר כה חמור.

כיום, ארה"ב ורוב המדינות בעולם משקיעות מיליארדים של דולרים על צבא של סטטיסטיקאים בנסיון לקרא מה באמת מתרחש בכלכלה, לעקוב אחר מורדותיה ועליותיה... וכל זה כדי לספק לקובעי המדיניות תמונת מצב על בסיסה הם יוכלו לעגן את תהליכי קבלת ההחלטות שלהם.

אלא שחשש כבד מתחיל לחלחל לתודעת כל העוסקים בעבודת הנמלים הזו. החשש הוא שהנתונים לא מספקים תמונה אמיתית על מצב האומה. ייתכן ולקברניטים שלנו אין כיום כלים המתאימים לבחון את מצב הכלכלה של תחילת המאה ה-21 והם לא יהיו מסוגלים לנווט אותה כדי שלא תיכנס למשבר.

וזה מה שמוביל את החוקרים הללו לפתח מדדים חדשים שיתנו בידי המנהיגים שלנו כלים טובים יותר לזהות משברים מראש ולדעת איך להגיב להם בזמן ובתבונה.

הם מציעים לכן, לשפר את אחד המדדים החשובים שלנו כיום—את התל"ג—התוצר הלאומי הגולמי. להזכיר למאזינים... בקצרה, התל"ג הוא המדד בעזרתו אנחנו מעריכים את מצבם הטוב או הרע של אומות. התל"ג הוא סך כל השרותים והטובין שאומה מייצרת, חלקי מספר האנשים באוכלוסיה. הבעיה היא שמרבית האנשים בעולם המפותח הכפילו אם לא שילשו את עושרם במחצית המאה האחרונה ובכל זאת הם לא חשים יותר מאושרים או מרגישים יותר רווחה.

המחקרים בשנים האחרונות אף מראים שמעבר לרמת הכנסה מסויימת (די ממוצעת) הדברים שאכן מוסיפים לתחושת החיים הטובים אינם עוד מקורות הכנסה. אלא יחסי חברה, ידידות, מידת ההתנדבות לקהילה, ועוד. שום דבר מכל אלה לא בא לידי ביטוי במדדים המודדים כיום פריון בעבודה, צמיחה, הכנסה לנפש, וכאלה דברים.

זו הסיבה מדוע שני החוקרים מציעים אינדקס שימדוד את רמת ה"הרגשה הטובה" או ה"רווחה" הלאומית. ההרגשה הטובה הזו לא נגזרת ממשנתה אחד כמו שנהוג לערוך במדינת ישראל—משתנה הביטחון. אלא ממשתנים מגוונים.

למשל, כרגע אנחנו יכולים לשים בטבלאות כמה נקודות הטלפונים הניידים מוסיפים לתמ"ג. אך האם הטלפונים הללו עשו אותנו יותר לחוצים משום שאנחנו לא יכולים להעלים לבוס המלחיץ שלנו? האם הם הוסיפו לתחושת הביטחון שלנו משום שאנו יודעים שאם נזדקק לעזרה נוכל לקרא לה בקלות? בואו נשאל את האנשים שאלות מסוג זה, זוג החוקרים טוען, ונשקלל את תשובותיהם במדדים הקיימים.

למשל, הרבה אנשים אומרים שרמת הרפואה היא אחד ההישגים החשובים של המדינות המודרניות שמוכיחה את חוסנו של העם. אך, הם טוענים, מה אם נמדוד באיזו מידה תרופות או טכנולוגיות רפואיות הוסיפו לאיכות החיים הכללית שלנו במאה ה-21? ייתכן ונמצא כי העלות תועלת במושגי "הרגשה טובה" או "אושר" לא שווים את ההשקעה.

אם נאסוף נתונים מסוג זה, הם סוברים, ונשקלל אותם בתוך אינדיקטורים קיימים, נוכל לצייר תמונה של תהליכים המתרחשים במשקים של המאה ה-21 ברזולוציה הרבה יותר גבוהה. ככה נוכל לאמוד טוב יותר את חוסנם של אומות להמשיך להתפתח או את יכולתם לעמוד בפני סופות פוליטיות, כלכליות וחברתיות.

כמובן שהמבקרים מכסחים אותם בטענה שמדד כזה הוא ממש טפשי. אבל, הם עונים, זה לא יותר טפשי מאשר לבזבז מליונים בשנה כדי לאסוף נתונים על 2-3% מכוח העבודה החקלאי – אחוז שמאפיין את מרבית התרבויות המפותחות.

בקיצור, אם לא נחפש דרכים לרענן את הסרגלים הכלכליים שיש בידינו בתחילת המאה ה-21 אנחנו עלולים למצא את עצמנו בתוך משבר שלא היו לנו הכלים לראותו נע לקראתנו. אז בואו נשכח מתל"ג ונתחיל לדבר תל"א. אני מקווה שמישהו באוצר מקשיב.